

اشاره:

محصولات کشاورزی و باغی هنوز جایگاه ویژه‌ای در سبد کالاهای غیرنفتی صادراتی ایران دارند و تقریباً یک‌سوم درآمد ارزی کشور از این بابت را تأمین می‌کنند.

از آنجا که بخش کشاورزی علاوه بر صدور محصولات خود، می‌تواند به عنوان ماده‌ی اولیه در صنایع تبدیلی کاربرد داشته و به رشد ارزش افزوده تولید ناخالص داخلی و اشتغال در کشور کمک کند، توسعه این بخش می‌تواند به هر دو هدف کمک بسزایی داشته باشد.

محصولات کشاورزی به‌ویژه تولیدات باغی (میوه‌ها، گل و گیاه) نقش بسزایی در رشد صادرات این بخش در سال‌های اخیر داشته‌اند. یکی از محصولات صادراتی «خرما» است که در سال‌های اخیر با بازسازی نخلستان‌های تخریب شده جنوب کشور پس از خاتمه جنگ تحمیلی، از رونق تولید برخوردار شده‌است. ایران بزرگ‌ترین تولیدکننده خرما در جهان است و می‌تواند این مقام خود را همچنان حفظ کند.

به‌منظور کسب آگاهی از آخرین پیشرفت‌های حاصل در زمینه تولید خرما، وضعیت صنایع جانبی و مشکلات صادرات آن، خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» با آقای عبدالله تاجزاد مدیرکل نخیلات وزارت کشاورزی، گفت‌وگویی دارد که با هم می‌خوانیم.

وی پیش از این مدیرکل کشاورزی در استان‌های مختلف کشور بوده است. تاجزاد که مدرک کارشناسی کشاورزی از دانشگاه کشاورزی کرج دارد، زمانی مشاور معاون وزیر کشاورزی در امور باغبانی بود.

یک‌سوم خرمای تولیدی کشور را می‌توان صادر کرد

طبق آمار ارایه شده از سوی سازمان خواربار و کشاورزی (فائو) وابسته به سازمان ملل، ایران با تولید ۷۹۵ هزار تن خرما در سال ۱۹۹۵، مصر با تولید ۶۵۰ هزار تن، عراق با تولید ۶۰۰ هزار تن و عربستان با تولید ۵۶۰ هزار تن، عمده‌ترین تولیدکنندگان خرما در جهان بودند. این آمار نشان می‌دهد که ایران بزرگ‌ترین تولیدکننده خرما در جهان است.

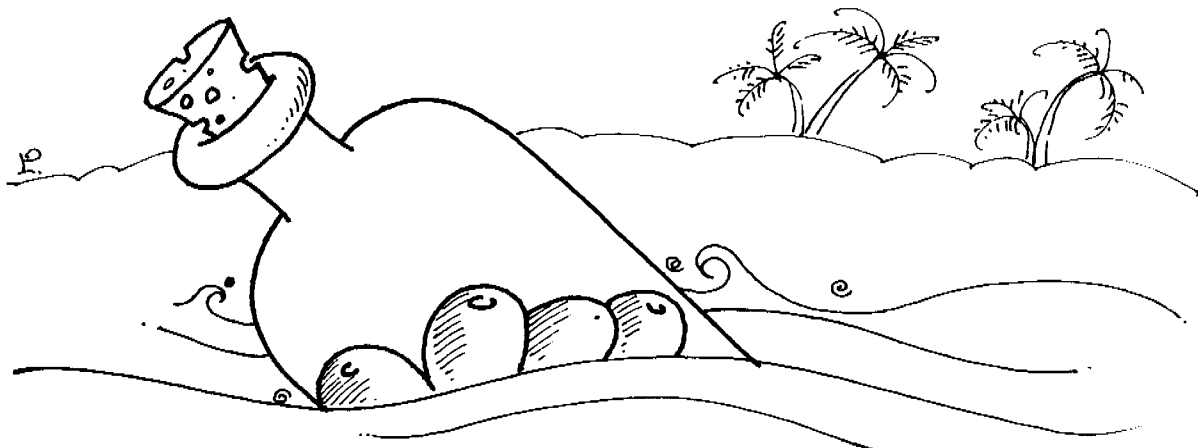
○ از ۲۰۳ هزار هکتار نخلستان‌های کشور، ۱۶۶ هزار هکتار «بارور» می‌باشند. در حال حاضر حدود ۳۰۰ میلیون اصله نخل در کشور وجود دارد.

■ به‌طور کلی جایگاه محصولات کشاورزی و باغی در مجموعه صادرات غیرنفتی کشور چیست و چه سهمی از آن را تأمین می‌کند؟

□ محصولات کشاورزی حدود یک‌سوم ارزش صادرات غیرنفتی را تشکیل می‌دهد. همچنین ۷۵ درصد ارزش صادرات محصولات کشاورزی را تولیدات باغی شامل می‌شود. ایران در تولید محصولات باغی مانند پسته، خرما، سیب درختی، میوه‌های سردسیری و گل و گیاه می‌تواند حرف اول را در جهان بزند.

■ جایگاه ایران در تولید خرمای جهان چیست؟

□ در دنیا چهار میلیون و ۲۰۰ هزار تن خرما در سال تولید می‌شود. کشورهای آسیایی و آفریقایی ۹۹ درصد و آمریکا یک درصد تولید جهانی خرما را در اختیار دارند.

■ در چه مناطقی از ایران نخلستان وجود دارد و سطح زیر

کشت خرما در کشور چقدر است؟

□ ۲۰۳ هزار هکتار سطح زیر کشت خرما کشور است که ۱۶۶ هزار هکتار آن به صورت «بارور» و بقیه «نهال» است. به طور کلی خرما در عرض ۲۹ تا ۳۹ درجه شمالی تولید می‌شود. ایران در همین محدوده جغرافیایی قرار دارد و ۵۳ درصد خاک کشور مستعد کشت و پرورش نخل می‌باشد. در استان‌های کرمانشاه، ایلام، فارس، بوشهر، کرمان، هرمزگان و سیستان و بلوچستان و بخشی از مناطق مرکزی کشور، جنوب خراسان، شرق اصفهان (خور و بیابانک) و شرق استان یزد (بافق) خرما تولید می‌شود. با توجه به شرایط آب و هوای مختلف این مناطق، ارقام مختلف خرما به دست می‌آید. در ایران حدود ۴۰۰ رقم خرما تولید می‌شود. تنها در استان خوزستان ۶۰ رقم خرما به عمل می‌آید.

○ تولید خرما در ایران با اجرای طرح احیای نخلستان‌ها از ۵۱۶ هزار تن در سال ۶۹ با عملکرد ۴/۱ تن در هکتار، به حدود ۸۵۵ هزار تن با عملکرد ۵/۲ تن در هکتار در سال گذشته افزایش یافت.

■ جنگ تحمیلی عراق علیه ایران چه آسیبی به نخلستان‌های کشور وارد کرد و در حال حاضر وضعیت نخلستان‌های ایران چگونه است؟

□ در جریان جنگ تحمیلی در نخلستان‌های جنوب غربی ایران ۲ میلیون و ۶۰۰ هزار اصله درخت خرما از بین رفت. اما در حال حاضر حدود ۲۰۰ میلیون اصله نخل در کشور وجود دارد.

در سال‌های اخیر در زمینه احیای نخلستان‌ها، اقدام‌های وسیعی صورت گرفت.

■ در زمینه تولید خرما در کشور در سال‌های اخیر چه تحولاتی به وجود آمده است؟

□ از سال ۱۳۶۹ به بعد طرح احیای نخلستان‌های کشور به اجرا درآمد. تولید خرما در سال ۱۳۶۹ به میزان ۵۱۶ هزار تن با عملکرد ۴/۱ تن در هکتار بود. طبق آخرین آمار منتشر شده، تولید خرما در سال ۱۳۷۵ به حدود ۸۵۵ هزار تن با عملکرد ۵/۲ تن در هکتار رسید. قرار است تولید خرما در ایران در سال ۱۴۰۰ به ۱/۴ میلیون تن برسد.

ایران بزرگ‌ترین تولیدکننده خرما در جهان است و مصرف سرانه خرما در کشور نیز اکنون ۷/۱ کیلوگرم در سال است که باید به ۱۰ کیلوگرم برسد.

■ مشکلات تولید خرما در کشور چیست؟

□ از آنجا که خرما محصول مناطق گرم و نیمه‌گرم کشور است و این مناطق با مشکل کمبود آب، محدودیت خاک و شوری آب و خاک روبه‌رو هستند، این مشکلات در تولید خرما به چشم می‌خورد. اگرچه پرورش نخل تا حدود زیادی با طبیعت این مناطق سازگار می‌باشد، اما ضرورت دارد که طرح‌های زمکشی اصلاح و اجرا شود، روش‌های آبیاری تحت فشار در

○ نخل‌کاران تا پایان سال جاری فرصت دارند از تسهیلات بند «الف» تبصره ۴۶ قانون بودجه سال جاری برای گسترش به‌کارگیری روش‌های آبیاری تحت فشار استفاده کنند.

■ میزان صادرات خرمای ایران چقدر است؟

□ صادرات خرمای ایران از ۴۶ هزار تن در سال ۶۹ به ۱۳۴ هزار تن در سال ۷۳ افزایش یافت، اما پس از آن افت کرد. صادرات خرمای ایران در سال‌های اخیر به شرح زیر است:

زمان	میزان صادرات (هزار تن)	ارزش صادرات (میلیون دلار)
۱۳۶۹	۴۶	۱۵
۱۳۷۰	۹۰	۲۵
۱۳۷۱	۹۰	۲۵
۱۳۷۲	۱۱۰	۲۲
۱۳۷۳	۱۳۴	۶۱
۱۳۷۴	۶۹	۳۱
۱۰ ماه نخست سال ۷۵	۴۱	-

■ به نظر شما توان صادراتی خرمای کشور چقدر است؟

□ اعتقاد ما بر این است که می‌توان حدود ۲۰ درصد خرمای تولیدی کشور را صادر کرد. باید در این زمینه تسهیلات ویژه‌ای در اختیار صادرکنندگان گذارد. بانک‌ها، گمرک، وزارت بازرگانی و مرکز توسعه صادرات باید مشکل صادرکنندگان را حل کنند.

■ مزیت نسبی صدور خرما در قیاس با دیگر محصولات کشاورزی چیست؟

□ جهان به ماده غذایی «خرما» نیاز دارد و از این رو صادرات آن حایز اهمیت است. در دنیا سه میوه گرمسیری «منگوستو» با قیمت هر کیلو ۲۵ دلار، «بادام هندی» با بهای هر کیلو ۲۰ دلار و «خرما» با نرخ هر کیلو ۱۰ تا ۱۵ دلار (بسته به کیفیت آن) در بورس استرالیا معامله می‌شود.

از آن گذشته با توجه به تنوع، طعم و رنگ، خرما در بازارهای مختلفی مورد پسند مشتریان است. خرما را می‌توان حتی در بسته‌بندی یکدانه‌ای صادر کرد. با این حال نحوه فرآوری خرما بسیار مهم است. از آنجا که شیره خرما، ارزش

نخلستان‌ها به اجرا درآید و به عبارت دیگر امکانات لازم فراهم شود. برای شخم، هرس و آرایش درخت خرما نیز باید ماشین‌آلات ویژه طراحی شود. استفاده از وسایل مکانیکی برای گرده‌افشانی باید گسترش یابد. برای برداشت خرما با توجه به ارتفاع این درخت، باید از ماشین‌های برداشت استفاده شود تا تولید بیشتر شود. از آنجا که ماشین‌آلات برداشت خرما گران است، باید تسهیلات لازم در اختیار تعاونی‌ها و تشکل‌های نخل‌داران قرار گیرد.

○ کمبود آب و شوری آب و خاک از مشکلات تولید خرماست و باید اجرای طرح‌های زهکشی، روش‌های آبیاری تحت فشار، استفاده از ابزار مکانیکی برای گرده‌افشانی و ماشین‌آلات برداشت، مدنظر باشد.

از سوی دیگر ضرورت دارد که خرما در سکوها برداشت که دارای سردخانه باشند، جمع‌آوری و بسته‌بندی شود.

■ در حال حاضر دولت چه تسهیلاتی را برای نخل‌کاران فراهم می‌کند؟

□ دولت برای گسترش استفاده از روش‌های آبیاری تحت فشار (بارانی و قطره‌ای) تسهیلات ویژه‌ای منظور کرده که در بند «الف» تبصره «۴۶» قانون بودجه سال ۷۶ نیز آمده است. اعتبارات قابل‌توجهی در این زمینه برای نخل‌کاران منظور گردیده است.

نخل‌کاران تا اسفند ۷۶ فرصت دارند که از طریق ادارات کشاورزی استان، بانک کشاورزی و بانک‌های صادرات، ملی و تجارت، از اعتبارات مورد بحث استفاده کنند. این بانک‌ها تا سقف ۵۰۰ میلیون ریال به اشخاص حقیقی و ۵ میلیارد ریال به اشخاص حقوقی تخصیص می‌دهند. نرخ سود این تسهیلات حدود ۱۵ درصد است که ۴ درصد آن را باغدار و ۱۱ درصد را دولت پرداخت می‌کند.

مدت بازپرداخت این تسهیلات برای نخلستان‌های تازه تأسیس نیز از هفت سال به ده سال افزایش یافته است.

نخل‌کاران می‌توانند با استفاده از این تسهیلات، نخلستان‌هایی را دایر کنند و در زمینه تولید و صادرات خرما گام بردارند.

شارجه، عمان، فرانسه، قرقیزستان، کانادا، کره جنوبی، کنیا، کویت، لبنان، لهستان، مالزی، نروژ، نیوزیلند، هلند، هنگ‌کنگ، یوکسلاری، یونان، اسپانیا و دبی.

■ برای معرفی خرماي ایران به مصرف‌کنندگان خارجی

تاکنون چه اقداماتی صورت گرفته است؟

□ تا آنجا که در توان وزارت کشاورزی و بخش خصوصی بوده، در صحنه‌های بین‌المللی از جمله نمایشگاه‌ها، خرماي ایران عرضه شده است.

نمایشگاه‌های داخلی برای معرفی انواع گونه‌های خرما به مردم و نمایشگاه‌های خارجی برای صادرات و بازاریابی مفید هستند. البته ضرورت دارد که در بازارهای میوه و تره‌بار انواع خرما به مردم عرضه شود تا ارقام مختلف آن را بشناسند.

■ چه مشکلاتی در زمینه صادرات خرماي ایران وجود

دارد؟

□ ۱- دولت برای صادرکنندگان محصولات کشاورزی از جمله خرما، تسهیلات ویژه‌ای قایل شود تا صادرکننده رغبت به صدور کالا داشته باشد. برای مثال صادرات محصولات صنعتی از ۱۰۰ درصد معافیت مالیاتی برخوردار است، اما صدور محصولات کشاورزی از ۵۰ درصد بخشودگی بهره‌مند می‌باشد، در حالی که صادرکنندگان محصولات کشاورزی نیز باید از معافیت مالیاتی کامل برخوردار باشند.

□ ۲- مشکل حمل و نقل، برخی ارقام خرما مانند خرماي مضافتی باید با کامیون‌های سردخانه‌دار صادر شود.

□ ۳- ضرورت دارد که صادرکنندگان محصولات کشاورزی

غذایی زیادی دارد، حتی می‌توان خرماي درجه ۳ و ۴ را نیز فرآوری کرد و از آن الکل، قند و... استحصال نمود و مشتقات خرما را صادر کرد.

○ اگر تسهیلات ویژه‌ای از سوی بانک‌ها، گمرک، وزارت بازرگانی و مرکز توسعه صادرات در اختیار صادرکنندگان خرما قرار گیرد، می‌توان ۳۰ درصد خرماي تولیدی در کشور را صادر کرد.

■ در حال حاضر خرماي ایران به چه صورتی صادر

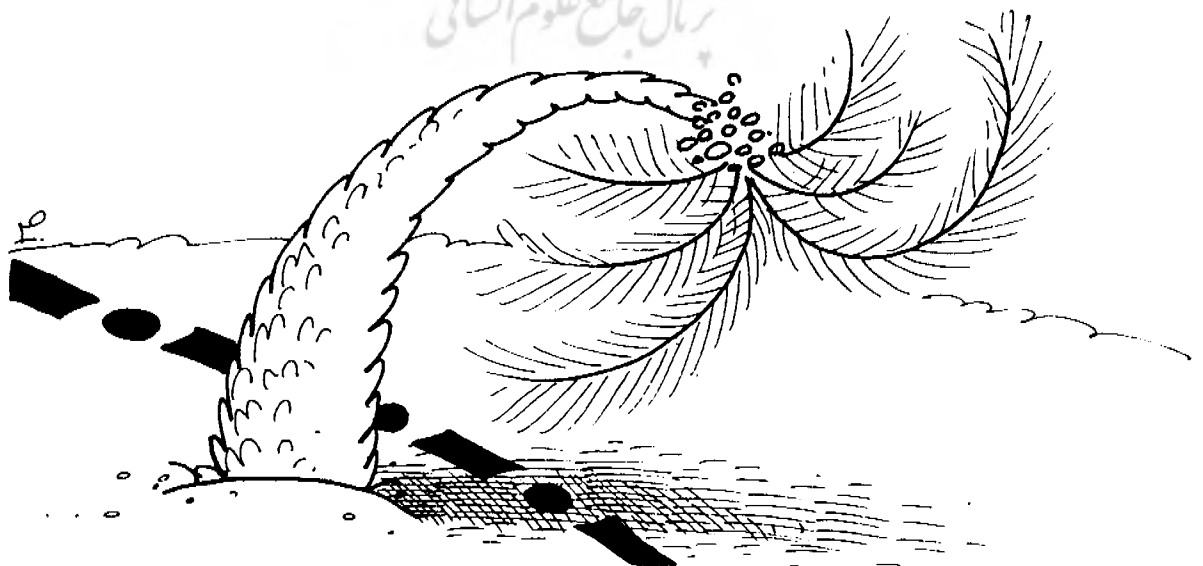
می‌شود؟

□ به دو صورت «فله» و «بسته‌بندی» صادر می‌شود. در صنایع بسته‌بندی خرما نیاز به ظرفیت ۲۰۰ هزار تن وجود دارد.

■ بازارهای خرماي صادراتی ایران کدام کشورها

می‌باشند؟

□ خرماي ایران به ۵۲ کشور جهان صادر می‌شود. مشتریان خرماي ایران عبارتند از: جمهوری آذربایجان، آلبانی، آلمان، اتریش، ارمنستان، ازبکستان، استرالیا، افغانستان، قزاقستان، اندونزی، انگلستان، اکراین، ایتالیا، بحرین، بلژیک، بلغارستان، پاکستان، تانزانیا، ترکمنستان، ترکیه، چک، قطر، داغستان، دانمارک، کاستاریکا، روسیه، رومانی، ژاپن، سریلانکا، سنگاپور، سوئد، سوییس، سوریه،

بودن مصرف خرما به عنوان غذا و دارو، باید مدنظر باشد. از سوی دیگر صادرکنندگان باید در زمینه گسترش صنعت بسته بندی خرما فعال شوند و از تنوع بسته بندی این محصول برای ورود به بازارهای جهانی استفاده کنند. خرمای شکلاتی، خرمای همراه با گردو و... با بسته بندی مناسب و مطابق با سلیقه روز، سبب می شود که ارزش بیشتری از صدور خرما به دست آید.

صادرات کنندگان خرما باید در جهت تبلیغ و بازاریابی و نیز گسترش صنعت بسته بندی خرما، تلاش کنند.

صادرات خرمای ایران توسط بخش خصوصی انجام می شود و به همین جهت باید این بخش روی بسته بندی، بازاریابی و تبلیغ آن به صورت زیربنایی سرمایه گذاری کند. بهتر است صادرکنندگان خرما این محصول را در نمایشگاه های مختلف عرضه کنند و ذائقه مصرف کنندگان خارجی را با آن آشنا سازند.

○ اعطای تسهیلات ویژه به صادرکنندگان، رفع مشکل حمل و نقل، برداشتن پیمان ارزی در کوتاه مدت، کاهش تشریفات گمرکی، ایجاد تشکیلات سازمانی برای خرما و حمایت دولت از اتحادیه ها و تشکل هاست.

و از جمله خرما، از ۱۰۰ درصد ارزش حاصل از صادرات برای واردات مواد اولیه محصولات کشاورزی بهره مند گردند.

۴- حذف پیمان ارزی در کوتاه مدت. در مناطقی که افزایش تولید خرما سبب می شود که محصول روی دست تولیدکننده و صادرکننده بماند، دولت باید پیمان ارزی را در کوتاه مدت بردارد.

۵- مشکل بزرگ دیگر برای صادرات خرما تشریفات گمرکی است، در حالی که گمرک باید به صادرکننده اطمینان کند.

۶- کوتاه بودن مهلت بازپرداخت پیمان، بانک مرکزی باید زمان پرداخت پیمان ارزی را طولانی تر کند و به یک سال افزایش دهد.

۷- بانک هایی که در جهت توسعه صادرات کام برمی دارند، باید نقدینگی موردنیاز را در اختیار صادرکنندگان بگذارند.

۸- دولت باید به اتحادیه ها و تشکل های صنفی بها دهد تا آنها صادرکنندگان را هدایت کنند.

۹- ضرورت دارد که «خرما» به صورت یک تشکیلات سازمانی وسیع دیده شود و صنایع وابسته به آن (صنایع تبدیلی و نگهداری خرما، انبارهای سردخانه دار، بسته بندی و...) در چهارچوب این سازمان دیده شود. این سازمان با توجه به میزان تولید، باید روی صادرات خرما کار کند.

مثلاً خرما عبارت است از: صنعت خرما، بازرگانی خرما و تولید خرما. این مثلث باید مدیریت واحد داشته باشد و در چهارچوب سازمان خرما اداره شود تا مشکلات کنونی حل شود.

■ به صادرکنندگان خرما برای پیشبرد فعالیت هایشان چه توصیه ای می کنید؟

□ هنوز خرما در بازارهای جهانی قیمت واقعی خود را به دست نیاورده است. لازم است صادرکنندگان سعی کنند که با تبلیغ و بازاریابی، این محصول را به بازارهای جهانی بشناسانند. در این تبلیغ ارزش غذایی، نحوه مصرف، مفید